

Uutta ARTTU2-ohjelmasta

ARTTU2-TUTKIMUSOHJELMAN JULKAISUSARJA ■ NRO 2/2018

ARTTU2
Tutkimusohjelma Forskningsprogrammet

Kuntapäättäjien näkemykset haasteista ja toimenpiteistä valtuustokaudella 2017–2021

Siv Sandberg, Åbo Akademi

RAPORTIN SISÄLTÖ

1. Johdanto
2. Tulevaisuuden kunnan parlamentaarinen työryhmä
3. Neljä kysymystä kuntien roolista, tulevaisuudesta ja kehittämisestä
4. Mistä näkökulmasta kuntapäättäjät vastaavat kysymyksiin?
5. Hyvän kotikunnan ominaisuudet
6. Päättäjien näkemykset tulevan valtuustokauden haasteista
7. Millä toimenpiteillä voidaan lisätä kunnan elinvoimaisuutta ja hyvinvointia?
8. Valtuustokauden 2017-2021 tärkeimmät kysymykset
9. Yhteenveto ja pohdintaa

Keskeisiä havaintoja

Maassamme käyty keskustelu kunnan roolista on muuttunut kahden viime vuoden aikana. Aikaisemmin vahvasti korostettu palvelutuotantorooli on väistymässä elinvoima-, yhteisöllisyys- ja hyvinvointiroolien korostuessa.

Tässä raportissa on analysoitu, miten kuntapäättäjät suhtautuvat kunnan rooliin, haasteisiin ja kehittämiskeinoihin tilanteessa, jossa kunnan rooli on muuttumassa mm. maakunta- ja sote-uudistuksen myötä.

Raportti perustuu ARTTU2-tutkimuskunnissa keväällä 2017 toteutetun päättäjäkyselyn aineistoon. Kyselyyn vastasi yhteensä 981 luottamushenkilöä ja viranhaltijaa 40 kunnassa. Kyselyn vastausprosentti oli 44,6.

Kuntapäättäjien vastauksissa on paljon samankaltaisuuksia riippumatta kunnan koosta, sijainnista tai olosuhdetekijöistä. Hyvän kotikunnan tärkeimmät ominaisuudet ovat hyvä asuinympäristö ja hyvät palvelut. Päättäjät arvioivat, että paikallisen elinkeinoelämän kehitys, Suomen talouden kehitys sekä sote- ja maakuntauudistus tulevat vaikuttamaan eniten kunnan toimintaan valtuustokaudella 2017–2021. Kunnan elinvoiman kehittämiseksi useimmat uskovat kaavoituksen ja maankäytön keinoihin sekä elinkeinotoimintaa edistäviin kehityshankkeisiin.

Vaikka virallinen kuntaretoriikka ei enää korosta kunnan roolia palvelutuottajana, kunnan palvelutuotantorooli on yhä vahvasti esillä varsinkin kehittämisen painopisteitä koskeissa kuntapäättäjien avovastauksissa.

1. Johdanto

Pohjoismaiset kunnat ovat paikallisia yleisviranomaisia, joiden vastuulla on laaja kirjo erilaisia lakisääteisiä ja vapaaehtoisia tehtäviä. Kunnat ovat palveluntuottajia, jotka vastaavat koulutus-, sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta. Kunnat luovat mm. kaavoitusmonopolinsa nojalla edellytyksiä asumiselle, rakentamiselle, liikenteelle ja yritystoiminnalle. Kunnat ovat demokraattisia yhteisöjä, joiden korkeinta päätäntävaltaa käyttävät kuntalaisten vaaleilla valitut valtuustot. Toisen maailmansodan jälkeen pohjoismaisia kuntia on mielletty leimallisesti hyvinvointikunniksi ja kuntien roolia julkisten palvelujen tuottajiksi (Sellers & Lidström 2007). Myös Suomessa kuntien rooli palvelujen tuottajina on ollut vahva sekä kansalaisten silmissä (Pekola-Sjöblom 2017) että valtion kuntiin kohdistamissa kehittämistoimenpiteissä. Vuosina 2005–2015 toteutettujen kuntaja palvelurakennemuutosten tarkoituksena oli nimenomaan vahvistaa kuntien edellytyksiä tuottaa julkisia palveluja.

Vuoden 2015 eduskuntavaalien jälkeen valtakunnallinen keskustelu kunnan roolista muuttui. Pääministeri Juha Sipilän hallitus käynnisti maakunta- ja sote-uudistuksen, joka toteutuessaan siirtää kuntien vastuun sosiaali- ja terveyspalveluista uudelle maakuntatasolle. Samalla peruskuntien henkilökunta ja budjetti puolittuvat. Hallitus kaavailee ohjelmassaan selkeästi uutta roolia kunnille:

”Hallitus edistää tulevaisuuden kunnan roolin muuttumista palvelujen järjestäjästä yhä vahvemmin alueensa elinvoiman, yrittäjyyden ja työllisyyden edistäjäksi. Hallitus lisää kuntien päätösvaltaa erityisesti elinvoimaan liittyvissä asioissa ja vahvistaa paikallista vastuunottoa, harkintaa ja päätöksentekoa.” (Ratkaisu Suomelle. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015, s. 30)

Kahden viime vuoden aikana virallinen keskustelu kuntien roolista on muuttunut. Uuden kuntaretoriikan avainsanoja ovat esimerkiksi ”elinvoima”, ”hyvinvointi” ja ”yhteisöllisyys” (Sallinen 2016, Majoinen & Antila 2017). Samanaikaisesti kuntapäättäjät toimivat yhä tilanteessa, missä palvelutuotanto vie suurimman osan kunnan budjetista.

Tässä raportissa analysoidaan, miten kuntapäättäjät suhtautuvat kunnan rooliin, kuntiin kohdistuviin haasteisiin sekä kehittämisen painopisteisiin tilanteessa, jossa kunnat vielä toimivat perinteisessä palvelutuotantoroolissa, mutta jossa odotusarvot kunnan roolin muuttumisesta ovat korkeita. Raportin keskeisiä kysymyksiä ovat:

- Miten toimintaedellytyksiltään erilaisten kuntien päättäjät arvioivat nykytilannetta?
- Millä keinoilla kuntapäättäjät haluavat vahvistaa kuntansa elinvoimaa ja hyvinvointia?
- Näkykö kuntakeskustelun painopisteen muutos palvelukeskeisestä kehittämis- ja elinvoimakeskiseksi kuntapäättäjien vastauksissa?

Raportti perustuu keväällä 2017 kerättyyn kyselyaineistoon. Osana ARTTU2-tutkimusohjelmaa toteutettuun päättäjäkyselyyn vastasi yhteensä 981 luottamushenkilöä ja viranhaltijaa 40 kunnasta. Kyselyn yhteenlaskettu vastausprosentti oli 44,6. Vuoden 2017 päättäjäkyselyn lisäksi tässä raportissa hyödynnetään kahta muuta samoille kunnille suunnattua kyselytiedostoa: vuoden 2015

päättäjäkyselyn sekä syksyn 2017 REA-puntarikyselyn aineistoja. Kyselyaineiston analyyseissä käytetään hyväksi Tulevaisuuden kunnan parlamentaarisen työryhmän periaatteellisia havaintoja kuntakenttään kohdistuvista muutoksista.

2. Tulevaisuuden kunnan parlamentaarinen työryhmä

Hallitus asetti vuonna 2015 parlamentaarisen työryhmän pohtimaan kuntien tulevaa roolia - sekä yleisten kehitysnäkymien että meneillään olevan maakunta- ja sote-uudistuksen näkökulmasta. Väli raportissaan talvella 2017 työryhmä yksilöi kuntiin kohdistuvia muutoksia ja päätyi esittämään neljä tulevaisuuskenaariota, jotka perustuivat kahteen ulottuvuuteen. Toisella ulottuvuudella ovat kuntiin ja yhteiskuntaan yleensä kohdistuvat muutosvoimat. Vahvoja muutosvoimia ovat esimerkiksi globalisaatio, kaupungistuminen, digitalisaatio, työelämän muutokset, ilmastonmuutos ja demokratian monimuotoistuminen. Muutosvoimat vaikuttavat erityyppisiin kuntiin eri tavalla. Toisella ulottuvuudella on kunnan uudistumiskyky, eli kunnan kyky sopeuttaa omaa toimintaansa sekä keksiä uusia ratkaisuja eteen tuleviin ongelmiin (VM 2017). Edellä mainittujen kahden ulottuvuuden ristiintaulukoinnin pohjalta muodostettiin neljä kuntaskenaariota (VM 2017, 14–22):

- 1) Innostava elinvoimakunta. Yhteiskunnalliset muutosvoimat, esimerkiksi kaupungistuminen ja digitalisaatio vaikuttaa nopeasti tähän kuntaryhmään. Kunta pystyy omalla toiminnallaan hyödyntämään muutoksia.
- 2) Ratkaisut etsivä kunta. Kunta pystyy omilla proaktiivisilla valinnoillaan kehittämään elinvoimaa, vaikka yhteiskunnalliset muutokset eivät aina kohtele kuntaa myönteisellä tavalla.
- 3) Laiska kunta. Kunnan toiminta on reaktiivinen, vaikka yhteiskunnalliset muutokset loisivatkin hyvät toimintaedellytykset.
- 4) Lannistunut kunta. Yhteiskunnalliset muutosvoimat tekevät kunnan tilanteen haasteelliseksi, eikä kunta omalla toiminnallaan pysty vahvistamaan elinvoimaa.

Skenaariot ovat ajatuksen apuvälineitä, eivätkä sellaisinaan kuvaa yksittäisten kuntien tilannetta. Skenaarioiden pohjana oleva kaksiulotteinen ajattelu on kuitenkin hyvin käyttökelpoinen kyselyaineiston analyysin pohjaksi. Kuntien ulkoiset toimintaedellytykset vaihtelevat. Kuntakentän entistä vahvempi jakautuminen taantuvuuteen ja kasvaviin kuntiin on leimallista viime vuosikymmenten kehitykselle kaikissa Pohjoismaissa (SKL 2015, Lidström & Syssner 2017). Vaikuttavatko kuntien erilaiset toimintaedellytykset siihen, miten kuntapäättäjät analysoivat tilannetta ja mitä ratkaisuja? Ovatko esitetyt ratkaisukeinot realistisia ottaen huomioon kunnan lähtökohtatilanteen?

3. Neljä kysymystä kuntien roolista, tulevaisuudesta ja kehittämisestä

Tässä raportissa käytetyn kyselyaineiston analyysi perustuu neljään kysymyskokonaisuuteen, kolmeen valmiilla vastausvaihtoehdoilla varustettuun kysymyspatteristoon sekä yhteen avokysymykseen.

- 1) Mitkä ovat mielestäsi kolme (3) tärkeintä asiaa hyvässä kotikunnassa/-kaupungissa? (Päättäjäkysely 2017, kysymys 14). Tällä kysymyksellä kartoitetaan, vaihtelevatko päättäjien näkemykset hyvän kunnan ominaisuuksista lähtökohdiltaan erilaisten kuntien välillä-
- 2) Kun ajattelet tulevaa valtuustokautta (2017–2021), miten paljon arvioit seuraavien asioiden vaikuttavan kuntasi toiminta-edellytyksiin? (Päättäjäkysely 2017, kysymys 15). Patteristolla kartoitetaan, miten mm. Tulevaisuuden kunnan parlamentaarisen työryhmän tunnistamat muutosvoimat päättäjien mielestä kohdistuvat omaan kuntaan.
- 3) Kun ajattelet, mitä kunnalliset päättäjät voivat tehdä kunnan elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin parantamiseksi, miten tärkeinä näet seuraavat toimenpiteet? (Päättäjäkysely 2017, kysymys 18). Kysymyksellä kartoitetaan millaisia keinoja erityyppisten kuntien päättäjät suosivat oman kunnan elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin vahvistamiseksi?
- 4) Mihin asioihin tulisi erityisesti paneutua kunnassasi tulevalla valtuustokaudella? Mainitse kolme (3) mielestäsi tärkeää asiaa. (Päättäjäkysely 2017, kysymys 28). Päättäjät voivat omilla sanoilla ottaa kantaa kunnan tuleviin kehittämistarpeisiin. Avokysymys täydentää ja syventää kysymyksen 18 suljettuja vastausvaihtoehtoja.

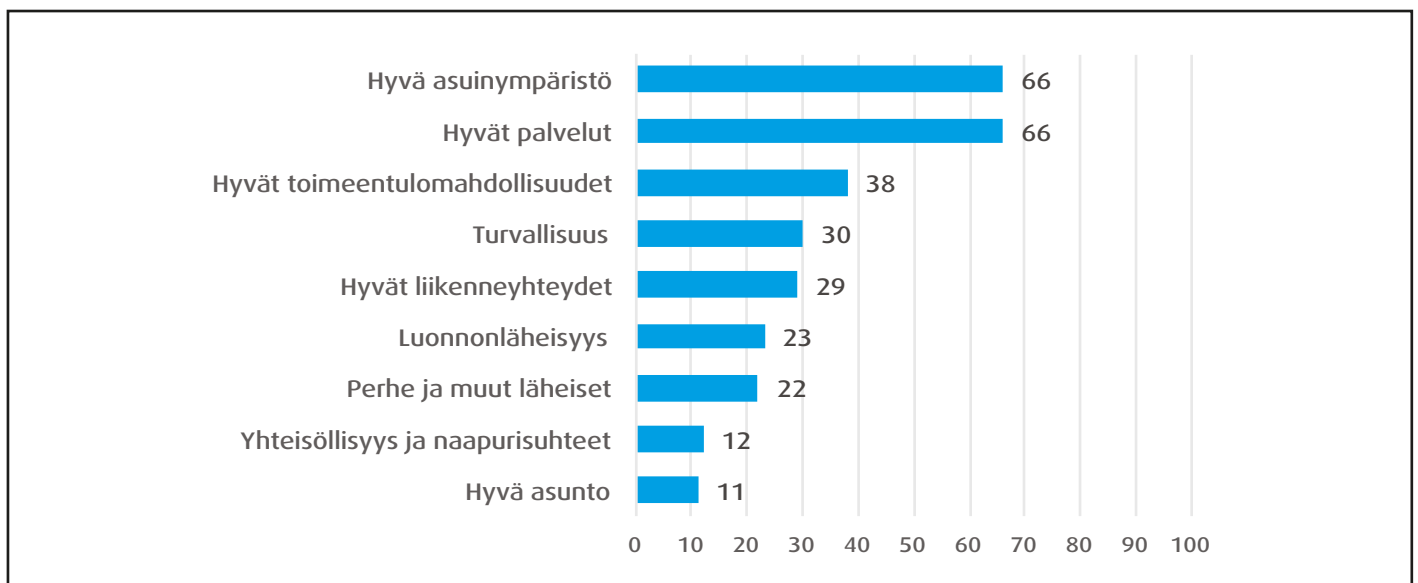
4. Mistä näkökulmasta kuntapäättäjät vastaavat kysymyksiin?

Kevään 2017 päättäjäkyselyyn vastasivat ARTTU2 -kuntien valtuutetut, hallituksen jäsenet, lautakuntien puheenjohtajat sekä kunnan johtoryhmään kuuluvat johtavat viranhaltijat. Valtuusto, hallitus ja johtoryhmä edustavat kunnan yleisjohtoa. Valtuuston ja hallituksen tärkeimmät työkalut ovat budjetti, strategia, hallintosääntö sekä kunnan kaavoitusmonopoliin kuuluvat ohjausinstrumentit (asemakaava, yleiskaava).

Kun luottamushenkilöt vastaavat kysymyksiin siitä, millä keinoilla kunta voi edistää elinvoimaa ja hyvinvointia, heidän voidaan olettaa suosivan sellaisia keinoja, jotka ovat heille tuttuja strategia-, budjetti- ja kaavoituskeskusteluista, ja mahdollisesti vierastavan keinovalikoimaa, joka on tutumpi viranhaltijoille ja kunnan sektorijohtolle (esim. digitalisaatio tai kokeilukulttuurin edistäminen). Kysely tehtiin ennen kevään 2017 kuntavaaleja. Enemmistöllä kyselyyn vastanneista luottamushenkilöistä on näin ollen vähintään neljän vuoden kokemus kuntapäättäjänä olemisesta, ja täten myös realistinen kuva keinoista, joilla kunta voi vaikuttaa kehitykseen. Melkein kolme neljänestä (74 %) vastaajista ilmoitti asettuvansa ehdolle kevään 2017 kuntavaaleissa. Vaikka kysely tehtiin väistyville valtuustoille ja hallituksille, vastaukset ovat relevantteja myös kesällä 2017 alkaneella uudella valtuustokaudella. Kyselyaineistoja tarkastellaan kunnan asukasluvun sekä Tilastokeskuksen alueluokituksen perusteella. Tilastokeskus jakaa Suomen kunnat asutus- ja elinkeinorakenteen perusteella kaupunkimaisiin, taajaan asuttuihin ja maaseutumaisiin kuntiin. Tekstissä tulokset on esitetty alueluokituksen perusteella. Kunnan asukaslukuun perustuvat jakaumat löytyvät liitetaulukoista. Raportin yhteenvetoluvussa tarkastellaan tulosten kokonaiskuvaa. Analyysin tarkoituksena on arvioida, miten kunnan lähtötilanne heijastuu päättäjien käsityksiin hyvinvoinnin ja elinvoimaisuuden vahvistamisen keinoista.

5. Hyvän kotikunnan ominaisuudet

Kevään 2017 päättäjäkyselyssä lueteltiin yhteensä yhdeksän hyvän kunnan ominaisuutta. Päättäjiä pyydettiin valitsemaan korkeintaan kolme hyvää kotikuntaa kuvaavaa asiaa. Päättäjien näkemykset hyvän kotikunnan ominaisuuksista ovat hyvin yhteneväisiä kunnan sijainnista ja elinvoimatekijöistä huolimatta. Hyvässä kotikunnassa on hyvät palvelut (66 %) ja hyvä asuinympäristö (66 %). Kolmannella sijalla ovat hyvät toimeentulomahdollisuudet (38 %). (kuvio 1)

Kuvio 1. Kuntapäättäjien näkemykset hyvän kotikunnan ominaisuuksista ARTTU2-tutkimuskunnissa keväällä 2017. Osuus (%) vastaajista, joiden mielestä ominaisuus kuuluu kolmen tärkeimmän asian joukkoon (N=981).

Arviot hyvän kotikunnan ominaisuuksista ovat hyvin yhteneväisiä kaikissa kuntaryhmissä, mutta joitakin painotuseroja eri kuntaryhmien välillä esiintyy. Hyvien palvelujen tärkeyttä korostetaan hiukan keskimääräistä vähemmän maaseutumaisissa kunnissa (58 %) ja varsinkin alle 5 000 asukkaan kunnissa (49 %), mikä todennäköisesti heijastaa päättäjien realistista suhtautumista julkiseen ja yksityiseen palvelutarjontaan maaseudulla ja pienissä kunnissa. Maaseutumaisien kuntien päättäjät arvostavat muita useammin luonnonläheisyyttä ja turvallisuutta. Kaupunkimaisissa kunnissa, varsinkin yli 100 000 asukkaan kunnissa, hyvät liikenneyhteydet nousevat muita vahvemmin esille päättäjien pohdinnoissa hyvän kotikunnan ominaisuuksista.

tumista julkiseen ja yksityiseen palvelutarjontaan maaseudulla ja pienissä kunnissa. Maaseutumaisien kuntien päättäjät arvostavat muita useammin luonnonläheisyyttä ja turvallisuutta. Kaupunkimaisissa kunnissa, varsinkin yli 100 000 asukkaan kunnissa, hyvät liikenneyhteydet nousevat muita vahvemmin esille päättäjien pohdinnoissa hyvän kotikunnan ominaisuuksista.

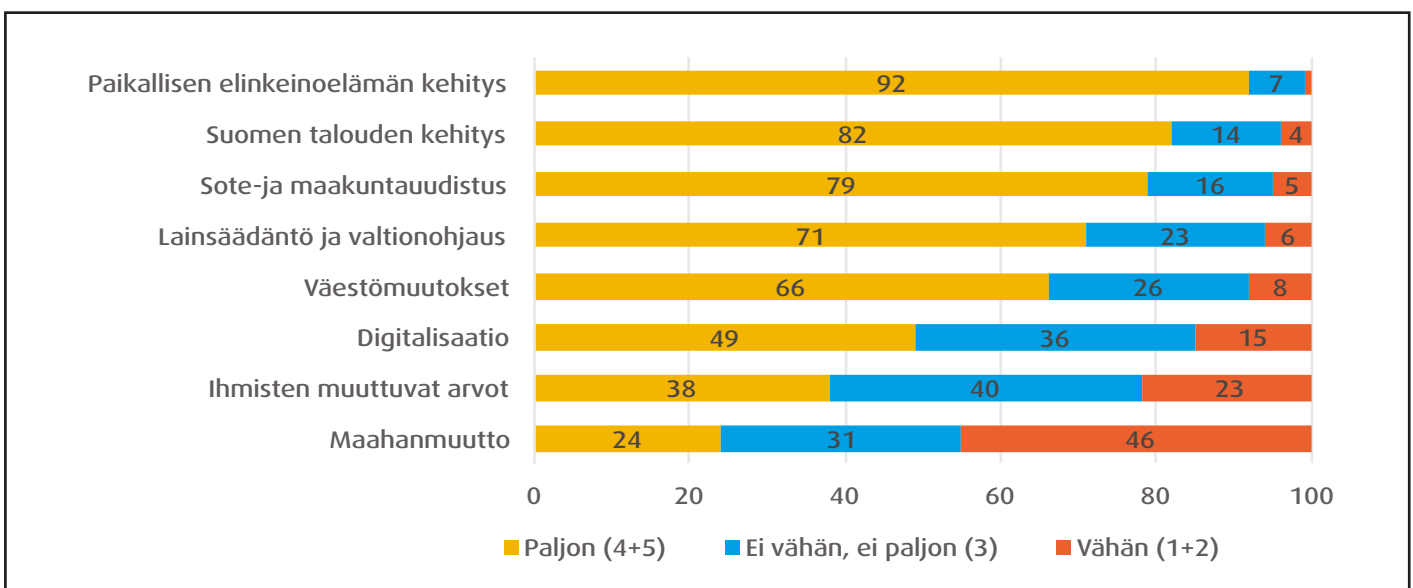
Taulukko 1. Kuntapäättäjien näkemykset hyvän kotikunnan ominaisuuksista: "Mitkä ovat mielestäsi kolme (3) tärkeintä asiaa hyvässä kotikunnassa/-kaupungissa?" Osuus (%) vastaajista, joiden mielestä ominaisuus kuuluu kolmen tärkeimmän asian joukkoon (N=981). ARTTU2-tutkimuskunnat keväällä 2017.

	Kaikki ARTTU2-kunnat	Kaupunkimaiset kunnat	Taajaan asutut kunnat	Maaseutumaiset kunnat
Hyvä asuinympäristö	66	64	68	71
Hyvät palvelut	66	68	69	58
Hyvät toimeentulomahdollisuudet	38	41	37	30
Turvallisuus	30	27	31	37
Hyvät liikenneyhteydet	29	36	24	17
Luonnonläheisyys	23	18	26	35
Perhe ja muut läheiset	22	21	24	23
Yhteisöllisyys ja naapurisuhteet	12	9	12	19
Hyvä asunto	11	13	7	8
N=	981 vastausta	555 vastausta	210 vastausta	216 vastausta
	40 kuntaa	17 kuntaa	10 kuntaa	13 kuntaa

6. Päättäjien näkemykset tulevan valtuustokauden haasteista

Kuntapäättäjien näkemykset tulevan valtuustokauden suurimmista haasteista ovat yhteneväisiä. Vastaajien enemmistön mukaan paikallisen elinkeinoelämän kehitys, Suomen talouden kehitys sekä sote- ja maakuntauudistus tulevat vaikuttamaan

eniten kunnan toimintaan valtuustokaudella 2017–2021. Maahanmuuton, digitalisaation sekä ihmisten muuttuvien arvojen merkitys nähdään melko pienenä (kuvio 2).

Kuvio 2. Kuntapäättäjien arviot seuraavien asioiden vaikutuksesta oman kunnan toimintaedellytyksiin tulevaa valtuustokautta 2017–2021 ajatellen ARTTU2-tutkimuskunnissa keväällä 2017. Vastausten %-jakaumat, N=976.

Tarkemmassa analyysissä paljastuu muutamia painopiste-eroja erityyppisten kuntien välillä. Vain pieni osa taajaan asuttujen kuntien ja maaseutumaisien kuntien päättäjistä kokee, että maahanmuutto tulee vaikuttamaan kunnan toimintaedellytyksiin tällä valtuustokaudella. Kaupunkimaisissa kunnissa kolmasosa päättäjistä arvioi maahanmuuton vaikuttavan kunnan toimintaan lähiaikoina. Yli 100 000 asukkaan kunnissa jopa yli

puolet vastaajista (54 %) arvioi maahanmuuton merkittäväksi muutostekijäksi. Digitalisaatio on toinen asia, joka nousee tärkeämmäksi asiaksi yli 100 000 asukkaan kunnissa kuin kunnissa keskimäärin. Väestömuutokset nousevat keskimääräistä vahvemmin esille sekä pienimmissä alle 5 000 asukkaan kunnissa (75 %) että suurimmissa, yli 100 000 asukkaan kaupungeissa (71 %).

Taulukko 2. Kuntapäättäjien arviot seuraavien asioiden vaikutuksesta oman kunnan toimintaedellytyksiin tulevaa valtuustokautta 2017–2021 ajatellen keväällä 2017. Osuus (%) ARTTU2-tutkimuskuntien vastaajista, joiden mielestä asia vaikuttaa oman kuntaan paljon tai erittäin paljon. (N=981).

	Kaikki ARTTU2-kunnat	Kaupunki-maiset kunnat	Taajaan asutut kunnat	Maaseutumaiset kunnat
Paikallisen/alueellisen elinkeinoelämän kehitys	92	94	93	89
Suomen talouden kehitys	82	87	73	79
Sote- ja maakuntauudistus	79	82	74	77
Lainsäädäntö ja valtion ohjaus	71	72	64	75
Väestömuutokset	66	64	66	69
Digitalisaatio	49	52	47	42
Ihmisten muuttuvat arvot ja toimintatavat	38	39	38	34
Maahanmuutto	24	33	10	15
N=	981 vastausta	551 vastausta	209 vastausta	216 vastausta
	40 kuntaa	17 kuntaa	10 kuntaa	13 kuntaa

7. Millä toimenpiteillä voidaan lisätä kunnan elinvoimaisuutta ja hyvinvointia?

Kuntapäättäjien näkemyksiä toimenpiteistä, joiden avulla kunnalliset päättäjät voivat lisätä kunnan elinvoimaisuutta ja hyvinvointia, kartoitettiin 23 kohdan toimenpidelistan avulla. Vastaajia pyydettiin valitsemaan korkeintaan seitsemän toimenpidettä, jotka he näkevät erittäin tärkeinä oman kuntansa kehittämisen näkökulmasta. Vuoden 2015 päättäjäkysely sisälsi vastaavan, hieman suppeamman toimenpidelistan.

Päättäjien vastauksissa korostuvat perinteiset keinot, kuten kaavoitus (82 %) ja elinkeinopolitiikka (62 %). Viiden tärkeimmän toimenpiteen listalle nousevat näiden lisäksi asuntopolitiikka (45 %), kunnan hankintojen toteuttaminen niin, että ne lisäävät paikallista elinvoimaa ja hyvinvointia (45 %) sekä julkiset liikenneyhteydet (42 %). Toimenpiteiden viiden kärki on pääosin sama kuin vuoden 2015 kyselyssä, vaikka kysymysten muotoilussa ja kohdejoukossa on pieniä eroavaisuuksia kahden kyselykierroksen välillä (taulukko 3). Kaiken kaikkiaan tulos todistaa kuntapäättäjien vahvan uskon kaavoituksen ja elinkeinopolitiikan keinoihin.

Kunnallisen elinkeinopolitiikan merkitys ja kohdentuminen on vaihdellut vuosikymmenten aikana (Ruotsalainen 2011). Keskustelu kunnan roolin muuttumisesta ja kunnan roolista eläimen edellytysten luojana näyttää taas nostaneen elinkeinojen edistämisen tärkeäksi keskustelun aiheeksi kuntapäättäjien keskuudessa. Kunnallisten viranhaltijoiden ja luottamus henkilöiden

vahva usko maankäytön ja kaavoituksen keinoihin on luonnollinen ottaen huomioon, että kaavoitusmonopoli kuuluu kunnan vahvimpiin kehittämiskeinoihin. Kaikenkokoisten kuntien päättäjät vannovat kaavoituksen mahdollisuuksiin, vaikka kaavoituksella ja maankäytöllä saavutettavat tulokset ovat hyvin erilaisia Vantaalla kuin Petäjävedellä.

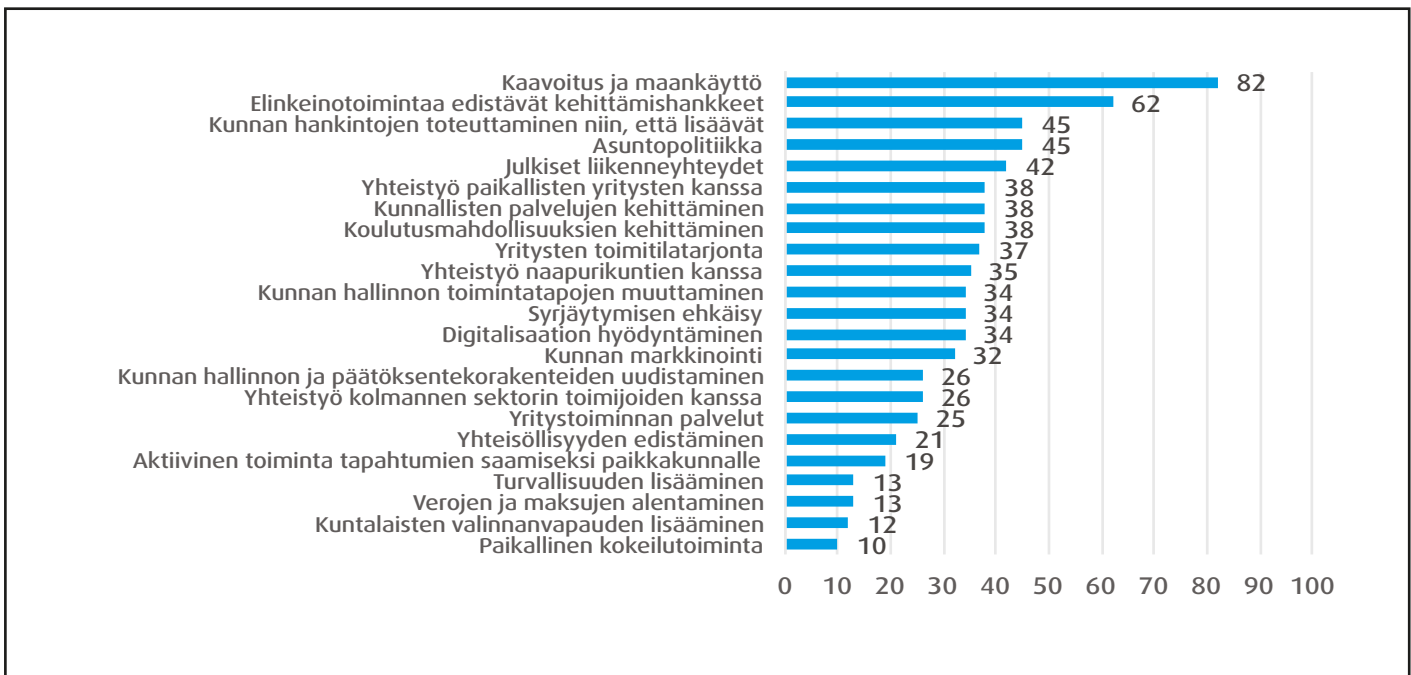
Syksyllä 2017 tehdyn REA-puntarikyselyn avokysymyksessä vastaajia pyydettiin pohtimaan kaavoituksen ja maankäytön haasteita ja mahdollisuuksia oman kunnan näkökulmasta. Näistä vastauksista käy ilmi, että varsinkin pienissä kunnissa kaavoitus nähdään vetovoimatekijänä ja ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä: ”Meillä on valmiita tontteja kaavoitettuna sekä teollisuuteen, että asukkaita varten. Tämän näen mahdollisuutena. Meillä ei tarvitse tarjota eiota” (5 000–10 000 asukkaan kunta). Kaupunkiseuduilla haasteiden kirjo asettaa kompleksisia vaatimuksia myös kaavoitukselle: ”Kaupungin kasvu ja ilmastomuutoksen torjunta johtavat maankäytön merkittävään tiivistämiseen. Miten onnistutaan samaan aikaan säilyttämään asukkaiden arvostama asuinalueiden luonnonläheisyys. Liikkumisen painopisteen siirtäminen yksityisautoilusta kävelyyn, pyöräilyyn ja joukkoliikenteeseen” (yli 100 000 asukkaan kunta).

Taulukko 3. Kuntapäättäjien viisi tärkeintä keinoa kunnan kehittämiseksi vuonna 2015 ja 2017 ARTTU2-tutkimuskunnissa.

Päättäjäkysely 2015 (n=1578)	Päättäjäkysely 2017 (n=981)
1. Kaavoitus ja maankäyttö (70 %)	1. Kaavoitus ja maankäyttö (82 %)
2. Elinkeinotoimintaa edistävät kehittämishankkeet (64 %)	2. Elinkeinotoimintaa edistävät kehittämishankkeet (62 %)
3. Julkiset liikenneyhteydet (36 %)	3. Asuntopolitiikka (45 %)
4. Asuntopolitiikka (36 %)	4. Kunnan hankintojen toteuttaminen niin, että ne lisäävät paikallista elinvoimaa ja hyvinvointia (45 %)
5. Kunnallisten palvelujen kehittäminen (33 %)	5. Julkiset liikenneyhteydet (42 %)

Kaikenkokoisten ja -tyyppisten kuntien päättäjillä on samankaltainen kuva vähiten tärkeimmistä keinoista. Paikallinen kokeilu-toiminta, verojen ja maksujen alentaminen, kuntalaisten valinnanvapauden lisääminen sekä turvallisuuden lisääminen ovat keinoja, joita vain runsas kymmenesosa vastaajista suosii, kun

heiltä kysytään ratkaisuja kunnan elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin vahvistamiseksi. Kokeilutoiminta ja valinnanvapaus ovat kuitenkin olleet keskeisiä teemoja viime vuosien asiantuntija-keskusteluissa tulevaisuuden kunnan kehittämistä.

Kuvio 3. Kuntapäättäjien arviot kysymyksestä: ”Kun ajattelet, mitä kunnalliset päättäjät voivat tehdä kunnan elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin parantamiseksi, miten tärkeinä näet seuraavat toimenpiteet? Osuus (%) vastaajista, joka on maininnut toimenpiteen seitsemän tärkeimmän toimenpiteen joukossa ARTTU2-tutkimuskunnissa keväällä 2017.

Edellä mainittujen keinojen vähäinen suosio kuntapäättäjien keskuudessa voi johtua siitä, että kunnalliset luottamushenkilöt etsivät ratkaisuja sellaisista asiakokonaisuuksista, jotka ovat valtuuston ja hallituksen määräysvallassa. Pääosa kyselyyn vastanneista on luottamushenkilöitä. Johtavien viranhaltijoiden kuva kehittämiskeinoista on kuitenkin hyvin yhteneväinen luottamushenkilöiden kuvan kanssa. Tärkein painotusero luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden arvioissa koskee digitalisaatiota, jonka mahdollisuuksiin viranhaltijat uskovat selvästi enemmän (48 %) kuin luottamushenkilöt (30 %).

Taulukko 4. Kuntapäättäjien arviot kysymyksestä: ”Kun ajattelet, mitä kunnalliset päättäjät voivat tehdä kunnan elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin parantamiseksi, miten tärkeinä näet seuraavat toimenpiteet? Osuus (%) vastaajista, joka on maininnut toimenpiteen seitsemän tärkeimmän toimenpiteen joukossa ARTTU2-tutkimuskunnissa keväällä 2017. Tilastokeskuksen tilastollisen kuntaryhmittelyn mukainen tarkastelu (n=981).

	Kaikki ARTTU2-kunnat	Kaupunkimaiset kunnat	Taajaan asutut kunnat	Maaseutumaiset kunnat
Kaavoitus ja maankäyttö	82	84	84	75
Elinkeinotoimintaa edistävät kehittämishankkeet	62	62	64	60
Asuntopolitiikka	45	47	31	53
Kunnan hankintojen toteuttaminen niin, että lisäävät paikallista elinvoimaa ja hyvinvointia	45	42	46	51
Julkiset liikenneyhteydet	42	49	36	31
Koulutusmahdollisuuksien kehittäminen	38	42	38	27
Kunnallisten palvelujen kehittäminen	38	38	37	38
Yhteistyö paikallisten yritysten kanssa	38	37	35	42
Yritysten toimitilarjonta	37	36	46	30
Yhteistyö naapurikuntien kanssa	35	29	45	40
Digitalisaation hyödyntäminen	34	34	35	32
Syrjäytymisen ehkäisy	34	40	30	24
Kunnan hallinnon toimintatapojen muuttaminen	34	35	38	28
Kunnan markkinointi	32	26	35	46
Yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden kanssa	26	25	22	32
Kunnan hallinnon ja päätöksentekorakenteiden uudistaminen	26	26	26	27
Yritystoiminnan palvelut	25	26	28	19
Yhteisöllisyyden edistäminen	21	19	20	25
Aktiivinen toiminta tapahtumien saamiseksi paikkakunnalle	19	19	21	20
Verojen ja maksujen alentaminen	13	14	13	10
Turvallisuuden lisääminen	13	15	9	11
Kuntalaisten valinnanvapauden lisääminen	12	12	13	9
Paikallinen kokeilutoiminta	10	11	9	8
N =	981	555	210	216

Kuntaryhmien välillä on painopiste-eroja, kun katsotaan, millaisia keinoja päättäjät suosivat kaavoituksen ja elinkeinopolitiikan lisäksi (taulukko 4). Keinovalikoiman kokonaisuudesta näkyy, että samoja kehittämiskeinoja – esimerkiksi asuntopolitiikka – priorisoidaan ilmeisesti osittain eri syistä. Maaseutumaisissa kunnissa asuntopolitiikka nähdään keinona houkutellessa uusia asukkaita. Samoissa kunnissa päättäjät korostavat kunnan markkinoinnin tärkeyttä. Kaupunkimaisissa kunnissa asuntopolitiikka on muun muassa julkisen liikenteen kanssa keskeinen osa kasvavan seudun kehittämistä.

Kaupunkimaisten kuntien päättäjät nostavat esiin muun muassa julkisia liikenneyhteyksiä (49 %), asuntopolitiikkaa (47 %), kunnan hankintojen toteuttamista (42 %), koulutusmahdollisuuksien kehittämistä (40 %) ja syrjäytymisen ehkäisemistä (40 %). Kaikki yllä mainitut keinot kuuluvat perinteisen kaupunkipolitiikan repertuaariin ja heijastavat kaupunkiseutujen elinoloja. Taajaan asuttujen kuntien päättäjät korostavat etsiessään elinvoimaisuuden vahvistamiskeinoja muun muassa yritysten

toimitilarjontaa (46 %), kunnan hankintojen toteuttamista (46 %), yhteistyötä naapurikuntien kanssa (45 %), koulutusmahdollisuuksien kehittämistä (38 %) sekä kunnan hallinnon toimintatapojen muuttamista (38 %). Maaseutumaisten kuntien päättäjät taas etsivät ratkaisuja asuntopolitiikasta (53 %), hankintojen toteuttamisesta (51 %), kunnan markkinoinnista (46 %), yhteistyöstä paikallisten yritysten kanssa (42 %) sekä yhteistyöstä naapurikuntien kanssa (40 %). On huomionarvoista, että yhteistyö naapurikuntien kanssa korostuu sekä taajaan asuttujen että maaseutumaisten kuntien vastauksissa, vaikka julkinen keskustelu kunta- ja seutuyhteistyöstä on viime vuosina joutunut maakunta- ja valinnanvapauskeskustelujen varjoon.

8. Valtuustokauden 2017–2021 tärkeimmät kysymykset

Kevään 2017 päättäjäkyselyn viimeisessä osiossa luottamushenkilöt saivat ottaa kantaa menneeseen ja tulevaan valtuustokauden avokysymysten kautta. Päättäjien itse muotoilemia vastauksia on tämän jälkeen kategorisoitu vertailujen mahdollistamiseksi (taulukko 5). Luottamushenkilöiltä kysyttiin kannanottoja siihen, mihin omassa kunnassa tulisi erityisesti paneutua tulevalla valtuustokaudella ”Mihin asioihin tulisi erityisesti paneutua kunnassasi tulevalla valtuustokaudella? Mainitse kolme mielestäsi tärkeintä asiaa.”

Palvelujen ja palveluverkkojen kehittäminen keräsi eniten mainintoja vastaajien keskuudessa (234 mainintaa, 30 % vastaajista). Yksittäisistä palveluista koulutus- ja varhaiskasvatuspalvelut

– jotka tulevat olemaan kunnan keskeisimpiä tehtäviä sote- ja maakuntauudistuksen jälkeen – nousevat vahvasti esille (142 mainintaa).

Muita usein esille nostettuja asiakokonaisuuksia ovat kunnan vetovoiman lisääminen (177 mainintaa), kunnan hallintoon ja politiikkaan liittyvät asiat (156 mainintaa) ja rakennettuun ympäristöön liittyvät asiat (149 mainintaa). Vaikka päättäjät kokevat, että sote- ja maakuntauudistus tulee vaikuttamaan kunnan toimintaan tulevalla valtuustokaudella, vain 11 prosenttia vastaajista nostaa asian esille avovastauksissa. On myös kuntien vastuulla olevia asiakokonaisuuksia, esimerkiksi ympäristöasiat tai lasten päivähoito, jotka eivät juuri näy avovastauksissa

Taulukko 5. Luottamushenkilöiden näkemykset valtuustokauden 2017–2021 tärkeimmistä kysymyksistä ARTTU2-tutkimuskunnissa keväällä 2017. Asiakokonaisuudet kategorisoitu päättäjien avovastausten perusteella. Kysymys ainoastaan luottamushenkilöille.

Asiakokonaisuus	Mainintojen lkm	Osuus kaikista vastaajista (%)	Kaupunkimaiset kunnat (%)	Taajaan asutut kunnat (%)	Maaseutumaiset kunnat (%)
Kunnallisten palvelujen ja palvelujärjestelmien kehittäminen	234	30	30	31	28
Kunnan vetovoiman lisääminen (elinkeinopolitiikka, markkinointi jne.)	177	23	16	30	32
Kunnan hallintoon ja politiikkaan liittyvät asiat (johtaminen, henkilöstöasiat)	156	20	18	20	25
Rakennettuun ympäristöön liittyvät asiat (kaavoitus, rakentaminen, liikenne kiinteistöt)	149	19	18	17	25
Väestön hyvinvointiin liittyvät asiat (työllisyyden hoito, kotouttaminen, syrjäytymisen ehkäisy)	141	18	22	13	12
Talousasiat	133	17	18	20	11
Uudistukset (sote- ja maakuntauudistus, kuntaliitokset)	85	11	10	9	17
N (vastaukset) =	785		473	479	174
N (kunnat) =	40		17	10	13

Kuntaryhmien väliset erot siinä, millaisia asiakokonaisuuksia luottamushenkilöt nostavat esille, ovat melko pieniä. Kunnan vetovoimaisuutta lisäävät toimenpiteet, esimerkiksi markkinointi ja elinkeinopolitiikka, korostuvat taajaan asuttujen ja maaseutumaisien kuntien päättäjien vastauksissa, mikä on linjassa edellisen luvun analyysien kanssa. Kuntaliiton vuonna 2016 tekemän kuntien markkinointitutkimuksen mukaan kunnan markkinoinnin tavoite on kartuttaa verotuloja, lisätä investointeja, kasvattaa tonttimyyntiä, lisätä vetovoimaisuutta, lisätä tunnettuutta, houkutella uusia asukkaita sekä tavoitella uusia yrityksiä (Kuntaliitto 2016).

Väestön hyvinvointiin liittyvät asiat, esimerkiksi työllisyyden hoito, maahanmuuttajien kotouttaminen ja syrjäytymisen ehkäisy nousevat useimmiten esille kaupunkimaisten kuntien päättäjien vastauksissa, mikä myös toistaa aikaisempia havaintoja. Maaseutumaisien kuntien päättäjät mainitsevat hieman keskimääräistä useammin uudistuksiin sekä rakennettuun ympäristöön liittyviä asioita.

9. Yhteenveto ja pohdintaa

Miten toimintaedellytyksiltään erilaisten kuntien päättäjät arvioivat nykytilannetta?

Raportin analyysit perustuvat kunnanvaltuutettujen, hallitusten jäsenten ja johtavien viranhaltijoiden kyselyvastauksiin. Tulokset heijastavat kunnan yleisjohdon näkemyksiä ja sitä keinovalikoimaa, joka valtuustolla ja hallituksella on käytössään. Päättäjien vastauksissa on paljon samankaltaisuuksia riippumatta kunnan koosta, sijainnista tai olosuhdetekijöistä.

Suomen talouden kehitys, paikallisen elinkeinoelämän kehitys, väestömuutokset, sote-uudistus ja lainsäädännön muutokset ovat asioita, joihin kaikissa Suomen kunnissa on reagoitava käynnissä olevan valtuustokauden aikana. Muutokset eivät kuitenkin näyttäyty samankaltaisina kaikissa kunnissa. Väestömuutokset tarkoittavat toisille kunnille supistuvan asukas seurausten hallintaa, toisille kasvavan väestön aiheuttaminen kehittämispaineiden alla elämistä.

Taulukko 6. Yhteenveto raportin keskeisistä havainnoista.

	Asioita, jotka enemmistö vastaajista nostaa esille	Asiat, jotka korostuvat vahvimmin kaupunkimaisissa kunnissa	Asiat, jotka korostuvat vahvimmin taajaan asutuissa kunnissa	Asiat, jotka korostuvat vahvimmin maaseutumaaisissa kunnissa
Hyvän kotikunnan ominaisuudet	Hyvät palvelut Hyvä asuinympäristö	Hyvät toimeentulo-mahdollisuudet Hyvät liikenneyhteydet	-	Turvallisuus Luonnonläheisyys
Muutokset valtuustokaudella 2017–2021	Paikallisen elinkeinoelämän kehitys Suomen talouden kehitys Sote- ja maakuntauudistus Lainsäädäntö ja valtion ohjaus Väestömuutokset	Digitalisaatio Maahanmuutto	-	-
Toimenpiteet, joiden avulla voidaan vahvistaa kunnan elinvoimaisuutta ja hyvinvointia	Kaavoitus ja maankäyttö Elinkeinotoimintaa edistävät kehittämishankkeet	Julkiset liikenneyhteydet Asuntopolitiikka Koulutusmahdollisuuksien lisääminen	Yritysten toimitilarjonta Yhteistyö naapurikuntien kanssa	Kunnan hankintojen toteuttaminen niin, että ne lisäävät elinvoimaa ja hyvinvointia Asuntopolitiikka Kunnan markkinointi
Seuraavan valtuustokauden tärkeimmät kysymykset	Kunnallisten palvelujen ja palvelujärjestelmien kehittäminen	Väestön hyvinvointiin liittyvät asiat	Talousasiat	Kunnan vetovoiman lisääminen

Millä keinoilla kuntapäättäjät haluavat vahvistaa kuntansa elinvoimaa ja hyvinvointia?

Kunnan elinvoiman kehittämiseksi useimmat kuntapäättäjät uskovat kaavoituksen ja maankäytön keinoihin sekä elinkeinotoimintaa edistäviin kehityshankkeisiin. Samankaltaisuus eri kuntaryhmien välillä on iso, vaikka on itsestään selvää, että kaavoituksen tai elinkeinopolitiikan mahdollisuudet ovat hyvin erilaisia tiheään asutulla kaupunkiseudulla kuin pienessä hankalasti saavutettavassa kunnassa. Kansainvälisessä tutkimuskirjallisuudessa nostetaan usein esille, että kunnat hakevat samankaltaisilla toimenpiteillä ratkaisuja hyvin erilaisiin ongelmiin (vrt Syssner 2014).

Kokonaisuus päätäjien valitsemista keinoista nostaa esille kuntien erilaiset toimintaympäristöt. Kaupunkimaisten kuntien päättäjien vastauksissa näkyvät ison, kasvavan ja moninaisen väestön tuomat kehittämispaineet: julkisen liikenteen kehittäminen,

asuntopolitiikka, syrjäytymisen ehkäisy ja koulutusmahdollisuudet. Taajaan asutut kunnat ovat joko pienempiä seutukeskuksia tai isojen kaupunkien kehyskuntia. Tämän ryhmän päättäjät pitävät mm. yritysten toimitilarjontaa ja naapurikuntayhteistyötä tärkeinä kehittämiskeinoina. Maaseutumaisissa kunnissa päättäjät priorisoivat toisaalta kunnan houkuttelevuuden lisäämistä markkinoinnin ja asuntopolitiikan keinoilla, toisaalta paikallisia yhteistyömahdollisuuksia hankinnoissa sekä yleisemmin paikallisten toimijoiden kanssa.

Näkykö kuntapäättäjien vastauksissa kuntakeskustelun painopisteen muutos palvelukeskeisestä kehittämis- ja elinvoimakseksi kuntapäättäjien vastauksissa?

Kansallinen keskustelu kunnan roolista elinvoiman edellytysten luojana heijastuu erityisesti kysyttäessä millä toimenpiteillä kun-

ta voi vahvistaa kunnan elinvoimaa ja hyvinvointia. Kunnallisilla palveluilla on kuitenkin vielä hyvin vahva rooli kuntapäättäjien toiminnassa. Hyvän kotikunnan kaksi tärkeintä ominaisuutta ovat hyvät palvelut ja hyvä asuinympäristö. Kun päättäjät itse saavat määritellä, mihin asioihin kunnan tulisi panostaa valtuustokaudella 2017, palvelujen ja palvelujärjestelmien kehittäminen kerrä eniten mainintoja.

Toinen huomion arvoinen asia on, että melko iso osa kuntien päättäjistä, erityisesti maaseutumaisissa ja taajaan asutuissa kunnissa, nostaa esille yhteistyön naapurikuntien kanssa, kun he saavat valita, millä keinoilla voitaisiin vahvistaa kunnan elinvoimaisuutta ja hyvinvointia. Kunta- ja seutuyhteistyö oli kuntakehittämisen keskiössä 2000-luvun alussa, mutta on viime vuosina jäänyt muiden isojen uudistushankkeiden varjoon.

Lähteet

Kuntatutka – data – <http://yle.fi/uutiset/3-9490180> päivitetty 5.4.2017 klo 16.15

Kuntaliitto (2016): Kuntien markkinointitutkimus.

Lidström Anders & Syssner Josefina (2017): "Storstadens och landsbygdens utmaningar". Teoksessa Syssner Josefina, Häggroth Sören & Ramberg Ulf (red.) Att äga framtiden. Perspektiv på kommunal utveckling. Linköpings universitet.

Majoinen Kaija & Antila Anni (2017): Hyvinvoinnin edistäminen kunnassa. Sisältö, mahdollisuudet ja haasteet. Uutta ARTTU2-tutkimusohjelmasta nro 12/2017. Kuntaliitto. Helsinki.

Pekola-Sjöblom Marianne (2017): Parhaat mahdolliset palvelut kaikille kuntalaisille? Uutta ARTTU2-tutkimusohjelmasta nro 13/2017. Kuntaliitto. Helsinki.

Ruotsalainen Terttu (2011): Paikallinen elinkeinopolitiikka pk-yritysten kehittymisen edistäjänä. Publications of the University of Eastern Finland Dissertations in Social Sciences and Business Studies No 25

Sallinen Sini (toim.) (2016): Tule tekemään tulevaisuuden kuntaa. Kuntaliitto.

Sellers Jefferey M. & Lidström Anders (2007): "Decentralization, Local Government and the Welfare State". Governance: An International Journal of Policy, Administration and Institutions. Vol. 20, No. 4, pp 609–632.

Sveriges Kommuner och Landsting (SKL) (2015): Urbanisering. Utmaningar för kommuner med växande och krympande befolkning.

Syssner Josefina (2014): Politik för kommuner som krymper. Linköpings universitet.

Tilastokeskus. Luokitukset. Alueluokitukset. Tilastollinen kuntaryhmitys. <http://tilastokeskus.fi/meta/luokitukset/kuntaryhmitys/001-2018/kuvaus.html>

Valtioneuvoston kanslia (2015): Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2017. Hallituksen julkaisusarja 10/2015.

Valtiovarainministeriö (2017): Tulevaisuuden kunnan skenaariot ja visiot 2030. Parlamentaarisen työryhmän väliraportti tulevaisuuden kunnasta. Valtiovarainministeriön julkaisu 9a/2017.

Yle uutiset 27.10.2016 "Näin kuntatutka tehtiin". <https://yle.fi/uutiset/3-9252893>, haettu 9.12.2017

Liitteet

Liite 1. ARTTU2-tutkimuskunnat Tilastokeskuksen tilastollisen kuntaryhmituksen mukaan.

Kuntaryhmä	ARTTU2-kunnat
Kaupunkimaiset kunnat (n= 17)	Espoo, Hollola, Hämeenlinna, Jyväskylä, Kokkola, Kotka, Lappeenranta, Lempäälä, Mikkeli, Oulu, Raisio, Salo, Tampere, Tornio, Turku, Vaasa, Vantaa
Taajaan asutut kunnat (n=10)	Hattula, Kankaanpää, Keuruu, Kurikka, Kuusamo, Mustasaari, Nivala, Parkano, Raasepori, Sipoo
Maaseutumaiset kunnat (n=13)	Askola, Hirvensalmi, Inari, Keitele, Kemiönsaari, Liperi, Paltamo, Petäjävesi, Pudasjärvi, Rautalampi, Säkyä, Vimpeli, Vöyri

Liite 2. Kuntapäätäjien näkemykset hyvän kotikunnan ominaisuuksista: "Mitkä ovat mielestäsi kolme (3) tärkeintä asiaa hyvässä kotikunnassa/-kaupungissa?"

Osuus (%) vastaajista, joiden mielestä ominaisuus kuuluu kolmen tärkeimmän asian joukkoon. Kuntakokoluokittainen tarkastelu, ARTTU2-tutkimuskunnat keväällä 2017.

	Kaikki ARTTU2-kunnat	Alle 5000 as. (%)	5 000 - 10 000 as. (%)	10 001 - 20 000 as. (%)	20 001 - 50 000 as. (%)	50 001 - 100 000 as. (%)	yli 100 000 as. (%)
Hyvä asunto	11	6	9	5	12	11	16
Hyvä asuinympäristö	66	73	69	70	64	62	64
Luonnonläheisyys	23	36	33	31	18	18	17
Hyvät liikenneyhteydet	29	16	20	17	37	25	42
Hyvät palvelut	66	49	67	66	68	70	67
Perhe ja muut läheiset	22	23	19	30	20	24	19
Yhteisöllisyys ja naapurisuhteet	12	29	11	14	11	11	7
Turvallisuus	30	34	38	31	34	24	23
Hyvät toimeentulo-mahdollisuudet	38	31	29	34	34	52	41
N=	981	86	138	137	239	183	198

Liite 3. Kuntapäätäjien arviot seuraavien asioiden vaikutuksesta oman kunnan toimintaedellytyksiin tulevaa valtuustokautta 2017-2021 ajatellen.

Osuus (%) vastaajista, joiden mielestä asia vaikuttaa omaan kuntaan paljon tai erittäin paljon. Kuntakokoluokittainen tarkastelu, ARTTU2-tutkimuskunnat keväällä 2017.

	Kaikki ARTTU2-kunnat	Alle 5000 as. (%)	5 000 - 10 000 as. (%)	10 001 - 20 000 as. (%)	20 001 - 50 000 as. (%)	50 001 - 100 000 as. (%)	yli 100 000 as. (%)
Suomen talouden kehitys	82	86	74	75	81	16	90
Paikallisen/alueellisen elinkeino-elämän kehitys	92	90	88	93	90	98	93
Väestömuutokset	66	75	62	67	61	64	71
Maahanmuutto	24	24	7	11	13	29	54
Digitalisaatio	49	44	42	50	43	49	62
Ihmisten muuttuvat arvot ja toimintatavat	38	35	32	39	35	37	44
Sote- ja maakuntauudistus	79	83	74	72	79	78	87
Lainsäädäntö ja valtion ohjaus	71						
N=	981	86	138	137	239	183	198

Liite 4. Kun ajattelet, mitä kunnalliset päättäjät voivat tehdä kunnan elinvoimaisuuden ja hyvinvoinnin parantamiseksi, miten tärkeinä näet seuraavat toimenpiteet?

Osuus (%) vastaajista, jotka ovat maininneet toimenpiteen seitsemän tärkeimmän toimenpiteen joukossa. Kuntakokoluokittainen tarkastelu, ARTTU2-tutkimuskunnat keväällä 2017.

	Kaikki ARTTU2-kunnat	Alle 5000 as. (%)	5 000 - 10 000 as. (%)	10 001 - 20 000 as. (%)	20 001 - 50 000 as. (%)	50 001 - 100 000 as. (%)	yli 100 000 as. (%)
Kaavoitus ja maankäyttö	82	74	74	84	86	75	91
Asuntopolitiikka	45	56	48	31	40	35	64
Yritysten toimitilarjonta	37	30	31	51	41	38	27
Kunnan hankintojen toteuttaminen niin, että lisäävät paikallista elinvoimaa ja hyvinvointia	45	55	52	41	46	46	35
Kuntalaisten valinnanvapauden lisääminen	12	4	15	12	10	12	14
Digitalisaation hyödyntäminen	34	31	33	37	29	36	36
Aktiivinen toiminta tapahtumien saamiseksi paikkakunnalle	19	19	21	20	17	22	19
Kunnan markkinointi	32	51	39	39	35	32	13
Elinkeinotoimintaa edistävät kehittämishankkeet	62	63	61	61	66	63	57
Yritystoiminnan palvelut	25	21	17	26	32	22	24
Julkiset liikenneyhteydet	42	33	32	31	43	40	61
Syrjäytymisen ehkäisy	34	19	28	32	32	38	46
Yhteisöllisyyden edistäminen	21	30	23	23	17	18	21
Koulutusmahdollisuuksien kehittäminen	38	23	33	35	33	46	49
Kunnallisten palvelujen kehittäminen	38	34	41	34	36	39	42
Verojen ja maksujen alentaminen	13	11	12	8	17	13	12
Paikallinen kokeilutoiminta	10	6	9	10	9	13	12
Yhteistyö paikallisten yritysten kanssa	38	40	41	38	41	39	28
Yhteistyö kolmannen sektorin toimijoiden kanssa	26	26	31	29	22	27	23
Yhteistyö naapurikuntien kanssa	35	55	36	42	39	32	18
Turvallisuuden lisääminen	13	12	10	11	13	16	13
Kunnan hallinnon toimintatapojen muuttaminen	34	19	36	34	41	34	31
Kunnan hallinnon ja päätöksentekorakenteiden uudistaminen	26	19	32	28	26	34	18
N =	981	86	138	137	239	183	198

Liite 5. Luottamushenkilöiden näkemykset valtuustokauden 2017-2021 tärkeimmistä kysymyksistä.

Asiakokonaisuudet kategorisoitu päättäjien avovastausten perusteella. Kuntakokoluokittainen tarkastelu, ARTTU2-tutkimuskunnat keväällä 2017.

Asiakokonaisuus	Mainintojen lkm	Osuus kaikista vastaajista (%)	Alle 5000 as. (%)	5 000 - 10 000 as. (%)	10 001 - 20 000 as. (%)	20 001 - 50 000 as. (%)	50 001 - 100 000 as. (%)	yli 100 000 as. (%)
Kunnallisten palvelujen ja palvelujärjestelmien kehittäminen	234	30	27	22	36	28	29	36
Kunnan vetovoiman lisääminen (elinkeinopolitiikka, markkinointi jne.)	177	23	44	22	33	22	21	10
Kunnan hallintoon ja politiikkaan liittyvät asiat (johtaminen, henkilöstöasiat)	156	20	19	27	20	23	14	17
Rakennettuun ympäristöön liittyvät asiat (kaavoitus, rakentaminen, liikenne kiinteistöt)	149	19	27	17	21	18	11	23
Väestön hyvinvointiin liittyvät asiat (työllisyyden hoito, kotouttaminen, syrjäytymisen ehkäisy)	141	18	15	10	17	12	24	27
Talousasiat	133	17	11	13	14	21	21	15
Uudistukset (sote- ja maakuntauudistus, kuntaliitokset)	85	11	24	9	12	7	10	12
N (vastaukset) =	785		62	109	104	206	140	164

ARTTU2-tutkimusohjelma

Kunnissa toteutettujen ja tulevien uudistusten arviointitutkimusohjelma 2014-2018 eli ARTTU2 on useasta osaprojektista koostuva tutkimuskokonaisuus. Sen tavoitteena on tuottaa systemaattista ja vertailukelpoista tutkimustietoa kuntien uudistusten ja kehittämistoiminnan vaikutuksista. Se selvittää, miten uudistukset ovat vaikuttaneet mm. kuntien palveluihin, talouteen, demokratiaan ja johtamiseen, henkilöstövoimavaroihin sekä yhdyskuntarakenteeseen ja elinvoimaan.

Ohjelmassa on mukana 40 tutkimuskuntaa, jotka edustavat erikokoisia ja -tyyppisiä kuntia eri puolilta Suomea. Tutkimuskunnat ovat Askola, Espoo, Hattula, Hirvensalmi, Hollola, Hämeenlinna, Inari, Jyväskylä, Kankaanpää, Keitele, Kemiönsaari, Keuruu, Kokkola, Kotka, Kurikka, Kuusamo, Lappeenranta, Lempäälä, Liperi, Mikkeli, Mustasaari, Nivala, Oulu, Paltamo, Parkano, Petäjävesi, Pudasjärvi, Raasepori, Raisio, Rautalampi, Salo, Sipoo, Säkyä, Tampere, Tornio, Turku, Vaasa, Vantaa, Vimpeli ja Vöyri.

ARTTU2 on jatkoa vuosina 2008-2012 toteutetulle, vastaavantyyppiselle Paras-arviointitutkimusohjelmalle. Ohjelma on eri tutkimus- ja rahoittajatahojen yhteinen, ja sitä koordinoi Kuntaliitto.

Lisätietoja ARTTU2-tutkimusohjelmasta: www.kuntaliitto.fi/arttu2